

Регионален исторически музей – Русе

Селищна могила и некропол до с. Кошарна, Русенска област Димитър Чернаков

Селищна могила Кошарна е известна от 2006 г., когато в района на община Сливо поле бяха проведени редовни теренни обхождания. Разположена е в местността “Кайнак дере”, на 3 км южно от с. Кошарна, община Сливо поле. Могилата е с форма на пресечен конус. Намира се върху склон с югоизточно изложение до малко изворче, от което води началото си поток. Обектът е с размери: диаметър 66 м, средна височина 5 м, площ 2,7 декара (Фиг. 1).

Проучва се от 2007 г. с научен ръководител Димитър Чернаков – Регионален исторически музей – Русе, научен консултант ст.н.с. д-р Явор Бояджиев – Национален археологически институт с музей – БАН (Чернаков, Гюрова 2008, 68–70; Чернаков, Гюрова 2009, 90–93; Чернаков, Гюрова 2010, 73–75; Чернаков 2010, 55–69; Cholakov, Chukalev 2010, 715 - 741).

Посредством археологически сондажи досега частично са изследвани 4 жилищни хоризонта (останките от 4 селища, натрупани едно върху друго), материалите от които принадлежат към късната каменно-медна епоха (халколит. Най-горните 3 хоризонта се отнасят към втора фаза на култура Гумелница, а най-долния четвърти – към първа фаза на същата култура. Открити са деструкции от няколко горели постройки. Ориентирани са спрямо късите стени с посоки север – юг. Конструкцията им е забити в земята дървени греди, оплетени с тънки пръчки и обмазани с няколко пласта глина (Фиг. 2). При някои от постройките подът е бил неколкократно обмазан с тънък слой от жълта или зелена глина и периодично опалван.

През 2009 г е проучен участък от сграда на дълб 3.60 – 4,08 м от нивото на централния репер, принадлежаща към III строителен хоризонт (Фиг. 3). Деструкциите от постройката са съставени от 2 пласта: 1. Въглени, овъглена дървесина и керамични фрагменти, над които на места има мазилки с оранжево-червен цвят (по-слабо горели); 2. Жълта глинеста пръст, върху който в отделни участъци се виждат следи от изгоряла дървена конструкция. Постройката е ориентирана спрямо късите си страни в посоките север - юг. Широчината ѝ е 6 м (Фиг. 4). Дължината не е известна, тъй като продължава извън проучвания от нас сектор. Източната стена е маркирана от 10 дупки от колове в неправилна редица, от външната страна на която има обмазка от тънка сиво-зелена глина. Западната стена е маркирана от 5 дупки от колове в редица. В постройката е имало поне 2 помещения. Те са отделени едно от друго посредством вътрешна стена от забити в земята дървени греди. Фундирани са посредством вкопаване от зелена глина, върху която са регистрирани 5 дупки от колове с ориентация на югозапад. (Фиг. 5). Подът е съставен от 3 пласта сиво-зелена глина с деб. 0,03 м до 0,05 м, които са отделени един от друг посредством 2 тънки ивици от червено-кафява опалена глина (Фиг. 6). В южното помещение се откриха 2 цели керамични съда и камъни за стриване на някакъв вид суровина или зърно. До ситуацията е регистрирана паднала малка глинена стеничка (Фиг. 7). В другото помещение на постройката се откриха 3 съда, 2 от които са били начупени в резултат от рухването на постройката. В единия от тях се откри колективна находка от 24 кремъчни пластини, 2 фрагмента от накитни предмети от *Spondylus* и черупка от речна мида (Фиг. 8). Получената C-14 дата от сградата отговаря на направената относителната хронологическа датировка на структурата (5660 +/- 40 BP, 4548 – 4402 BC cal.).

На дълб. 4,22 м е разкрит скелет на дете, намиращ се под постройката (Фиг. 9). Позицията му е хокер на дясно, глава на югозапад. Костите на едната ръка (лакътна и

лъчева) са зад черепа. Бедрото на левия крак (запазено) и пищялите са почти под прав ъгъл. До черепа, който е сплескан, и гръдният кош от ляво на скелета – животинска лопатъчна кост. Върху тилната част от черепа – мидена черупка. Зад гръбначния стълб – животински кости. Дължина на скелета – 0,44 м. Около него – дребни въгленчета.

В централната част на могилата е открита голяма яма (Фиг. 10). Впоследствие се оказват две чми, които се застъпват съответно от къснохалкитната и антична епохи. Вкопането е с обърнато камбановидна форма, овално сечение с диаметър в горната си част – 1,80 м, и в долната – 1,00 м. Ямата започва от дълб. 1,10 -1,20 м от нивото на I хоризонт, нарушава изцяло хоризонти I, II, III и достига до дълбочина 4,50 м, където е нейното дъно. Стените на вкопането не са обмазани. Запълнителят на ямата се състои от деструкции от горели мазилки с различна големина и форма, фрагменти от керамични съдове, животински кости, камъни, изгоряло дърво. Разграничават се 4 етапа на запълване, проследени от долу нагоре както следва: 1. Горели мазилки с различна големина от дълб. 4,50 до 4,20 м. С-14 пробата от дъното на ямата е 5655 +/-50 BP, 4597 – 4363 BC cal.; 2. Кафяв седимент, примесен с горели мазилки, въглени и камъни с различна големина и форма. Той е с голяма дебелина, започва от 4,15 м и достига до дълб. 2,74 м. На дълб. 3,75 м в северната половина на ямата е открит цял скелет от агне, млад индивид. Лежи на дясната си страна, главата е извита към лявата страна и е ориентирана към североизток, трупът е с ориентация юг (предна част) – север (задна част). Костите от таза и долните крайници не са в анатомична последователност. Вероятно това е резултат от по-късни биотурбации. С- 14 пробите от скелета са 5260 +/- 50 BP, 4235 – 3968). На дълбочина 3,46 м е открит друг скелет от куче. То има височина при холката 53 см. Животното лежи на дясната си страна, главата е ориентирана към североизток. Скелетът е с характерно оцветяване в кафеникаво което се получава често при разлагане на меките тъкани. От пояса назад има изместване на таза и крайниците при което е нарушена анатомическата последователност и цялост на скелета. При това таза е обърнат с вентралната си страна на опаки. Фактът, че костите са в анатомична последователност показват, че трупът и по-специално меките тъкани не са били напълно изтлели. Всички кости категорично са от един индивид. Вероятно преди депозирването на животното в ямата то е било разчленено. 3. Сиво-зелен глинест седимент с дебелина 0,30 – 0,64 м от дълб. 3,00 – 2,50 м. На дълб. 2,70 м е открит скелет на сърна, млад индивид. Лежи на дясната си страна, черепът липсва. Ориентиран е северозапад (предна част) – югоизток (задна част). С – 14 пробата от скелета е 230 +/- 45 BP, 1526 – 1950 BC cal.; 4. Откроява се от дълб. 2,50 до 1,20 м. Сиво-черен седимент с примеси от дребни мазилки и дребни въглени, в който се очертават един над друг 3 ивици от концентрации с опалени мазилки с по-големи размери.

Въз основа на стратиграфските и С-14 данни можем да кажем, че ямата е направена по време на финала на обитаването на селищната могила - втора фаза на култура Гумелница и продължила използването си до края на халколита (трета фаза на Гумелница). Предполагаме, че хоризонтът от трета фаза на Гумелница в селищна могила Кошарна е механично унищожен с времето и не се регистрира по археологически път. През 2 век на същото място е вкопана друга яма възможно със сходни функции. Така пластове 1 и 2 маркират халколитната яма, а пластове 3 и 4 – античната яма.

Халколитната яма принадлежи към комплекс от съоръжения, които се намират в централната част на селището. Откритите в нея животински скелети, параметрите на вкопането, както и неговото местоположение изключват възможността да става въпрос за боклучна яма. Откритите ситуации в нея вероятно са свидетелство за извършени жертвоприношения. Наличието на няколко пласта на запълване са свидетелство за многократно използване на съоръжението за ритуални цели. Керамиката от ямата по технологични и типологически признаци не се отличава от тази в хоризонт 1, отнесена към финала на халколита в Североизточна България (Фиг. 11; Фиг. 12).

През 2009 и 2010 г се проучва принадлежащия към могилата некропол посредством сондажи (26 бр.) в местността “Кору Гьолджук”, намираща се на 160 м северозападно (Фиг.

13). Изследваната площ от общо 900 м². Открити са 6 гроба (Фиг. 14; Фиг. 15; Фиг. 16) и няколко гробищни структури. Гробовете са на дълбочина между 0,67 – 1,20 м от повърхността. Скелетите принадлежат на мъже в зряла възраст (30 – 35 г.), 2 бр, жени в зряла възраст (30 – 35 г), 1 бр, женски индивиди във възрастов диапазон *infans II* (12 – 18 г), 2 бр, и един на дете (*infans I*)¹. Скелетите на мъжките индивиди са доста силно свити, което вероятно е резултат от преднамерено връзване на трупа. Мъртвите са погребани чрез трупополагане в позиция хокер на ляво с глави на североизток. Само в един гроб е открит инвентар, по костите на някои скелети се откриват бучки от червена охра, в насипа на гробните ями на женските и на един детски скелети са открити дребни въглени. Някои от гробовете образуват редица. В непосредствена близост до тях на дълб 0,75 м от повърхността е открита колективна находка от 31 броя керамични съда, един похлупак и 2 поставки за съдове (Фиг. 17). Разположени са един до друг и лежат на различни страни върху опожарено подово ниво. Измежду тях са регистрирани фрагменти от дебелостенни съдове, както и един камък с плоска форма (хромел), напукан. Върху съдовете са открити горели мазилки с кафяв цвят. Касае се постройка/структура, разрушена от пожар. Подовото ниво, върху което е открита находката, лежи на 10 см над лъсовата повърхност. Колективната находка принадлежи към късния халколит и култура Гумелница.

Откритите находки в могилата включват пластика от керамика и кост (Фиг. 18; Фиг. 19), култова масичка със знак Y върху долната страна (Фиг. 20), фрагменти от накити, изработени от мида *Spondylus* (Фиг. 21), предмети и сечива от кост, рог, мед, камък и керамика (Фиг. 22; Фиг. 23) и предимно сечива от кремък (Фиг. 24).

Литература:

Чернаков, Гюрова 2008: Д. Чернаков, М. Гюрова. Аварийни археологически разкопки на селищна могила № 1 до с. Кошарна, община Сливо поле, Русенска област. – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София 2008, 68 – 72.

Чернаков, Гюрова 2009: Д. Чернаков, М. Гюрова. Археологически разкопки на селищна могила № 1 до с. Кошарна, Русенско. – Археологически открития и разкопки през 2008 г. София 2009, 90 – 93.

Чернаков, Гюрова 2010: Д. Чернаков, М. Гюрова. Археологически разкопки на селищна могила и некропол до с. Кошарна, Русенско. – Археологически открития и разкопки през 2009г. София 2010, 73 – 75.

Cholakov, Chukalev 2010: I. Cholakov, K. Chukalev. *Archaeology in Bulgaria*, 2007 – 2009. – *American Journal of Archaeology*, 114, 4, 2010, 715–741.

Чернаков 2010: Д. Чернаков. Селищна могила № 1 до село Кошарна, община Сливо поле (Археологическо проучване през 2007). – Във: Великотърновският университет «Св. св. Кирил и Методий» и българската археология. 1, Велико Търново, 2010, 55–69.

¹ Антропологическият анализ е направен от Стив Цойнер, за което използвам възможността да му благодаря